

b) অর্ধতৎসুকি: যে অব মন্দ প্রাচীন ভারতীয় আর্য (বৈদিক/অংশুত) একে প্রাকৃত শব্দের মার্থ্যমে না অমে মোজামুজি বাংলায় এমেছে এবং আমার পাঠে আংশিক বিকৃত হয়েছে তাদের বলে অর্ধতৎসুকি জান। একে উপর্যুক্ত মন্দ
৩ বলা হয়। যেমন- বাতি > বাতির, কৃষ্ণ > কেষ্ট
নিমিত্তন > নিমিত্তন ইত্যাদি।

c) তৎসুকি: যে অব মন্দ অংশুত থেকে প্রাকৃত শব্দের
মার্থ্য দিয়ে বাংলা মন্দভাস্তবে এমেছে তাদের বলে তৎসুকি
মন্দ। যেমনঃ

একাদশ > এগ্গারহ > এগার
র্ধের > হিম্বা > হিম

এই তৎসুকি মন্দকে দুই ভাগে ভাগ করা যায়ঃ নিজস্ব
তৎসুকি ৩ কৃতৃত্যন তৎসুকি।

নিজস্ব তৎসুকি: যে তৎসুকি মন্দ ধর্মার্থী বৈদিক বা অংশুত্ব
নিজস্ব ভাস্তবে পরিষ্কৃতন্ত্বের ফলে এমেছে।

যেমনঃ ইন্দ্রাগার > ইন্দাআর > ইন্দারা।

কৃতৃত্যন বা বিদেশী তৎসুকি: যে তৎসুকি ইন্দো-ইউরোপীয় বংশ বা
অন্যবংশ থেকে প্রথামে বৈদিক বা অংশুত্ব এমেছে পাঠে
প্রাকৃত শব্দের মার্থ্য দিয়ে বাংলায় এমেছে তাদের বলে
কৃতৃত্যন তৎসুকি। যেমনঃ

দ্রাগ্মে(গীর্জ) > দ্রম্য(মং) > দৰ্ম(প্রা) > দাম
পিল্ল(তামিল) > পিল্লিক(মং) > পিল্লিত্ত(প্রা) >
পিলে

B> আগন্তুক বা কৃতৃত্যন মন্দঃ যে অব মন্দ অংশুত থেকে নথ
কিংবা অন্য ভাষা থেকে অংশুত হয়ে নথ, মোজামুজি
অন্যভাষা থেকে বাংলায় এমেছে তাদের বলে
আগন্তুক মন্দ।

(୪)

ଆଜବୁକ ଖର୍ଦ୍ଦ ମୁଁ ତାଣେ ସିଭକୁ - ୧) ଦେଖି ୨) ସିଦେଖି ।

ଦେଖି: ଯେ ଅବ ଭବ ଏବନ୍ଦଭେଦ ଆନ୍ଦଭାବୀ ଥେବେ ଆଜାତୁତି ବାଂନା
ଏବେଳେ ତାଦେବ ସଲେ ଦେଖି ଭବ । ଈଥା ଆବାବ ହୁଏଗେ ସିଭକୁ :

୧) ଅନାର୍ଥ ଦେଖି (ଆନ୍ଦିକ-ହାବିଡ଼ ଯେବେ) -
ଝାଁଡ଼ୀ, ଡାଟା, ବିଙ୍ଗା, ଡିଭି,

୨) ଆର୍ଥ ଦେଖି :

ଦୋଷ୍ଟ, ମଧ୍ୟାନ, ଧେରାଳ, } ଚିନ୍ଦିଯେବ
ଉତ୍ତାଦ, ଲାଜାତାର, ଅନାମ }
ହରତାଳ (ଗୁଜରାତି ଯେବେ)

ସିଦେଖି: ବହିର୍ଭାବତୀଯ ସିଭିନ୍ନ ଦେଖ (ବ୍ୟାକିନ୍ଦ୍ରିୟ ବାଂନାଦେଖ) ଯେବେ
ଯେ ଅବ ଭବ ବାଂନା ଭବ ଭାବୀରେ ଏବେଳେ ତାଦେବ ସଲେ ସିଦେଖିଭବ
ଯେମନ :

୧) ଆବ୍ଧି - ଆଇନ, ଆଫ୍ଲେ, ଆଫ୍ଲେନ, ଜକ ।

୨) ଫାର୍ମାଚୀ - ଆମିର, ଉଜୀର, ଉମରାଇ, ଅବକାଶ ।

୩) ଫରାତୀ - ରେଷ୍ଟର୍ଣ୍, ସୁର୍ଜାଧ୍ୟା, ପ୍ରୋନେତାବିଧେୟ, କାର୍ତ୍ତୁଜ, ଫୁମନ ।

୪) ଜାର୍ମାନ - ଜାର୍, ନାର୍ତ୍ତୀ,

୫) ଇତାଲୀ - କୋଞ୍ଚାନୀ, ଗୋଟେଟ୍,

୬) ପର୍ତ୍ତୁଗିଜ - ଆନାବ୍ୟ, ଆନମାରି, ଆନନ୍ଦାତ୍ମା, ଆଲମିନ ।

୭) ଓଲଦାର୍ - କୁଟେନ, ହରତନ, ଇଙ୍କାନନ ।

୮) ଇଂର୍ଜୀ - ଚେପ୍ପାବୁ, ଟେବିଲ, ପେନ

୯) ଚିନା - ଚା, ଚିନି, ଲୁଚି, ଲିଚୁ, ଲିଜି ।

୧୦) ବୁଜୀଯ - ମୋଭିଫ୍ରେତ, ସଲମେଟିକ ।

୧୧) ସର୍ମି - ଘୁର୍ମନି, ଲୁପ୍ତି ।

c) ନୟଗଠିତ ଭବ : ୧) ଅବିଶିଷ୍ଟ = ଅତିରେକ, ଅନିକ୍ରମ ।

୨) ମିଶ୍ର = ହେଡ(୧୦)+ସାନ୍ତ୍ରିତ(ସାଂ)= ୧୨୮୩୦୩ ।

(२)

ଭାଷାରୁ ଏକାଳଶ୍ଵରାତ୍ମାରୁ ଝୂନ ଆଦୀରୁ ହିନ୍ଦୁଅଳ୍ପଦ । ଏହି
ଶ୍ଵରାଲ୍ପଦ ତିନାରେ ଅଗ୍ରଧି ହୁଏ - ଉତ୍ସାର୍ଥିକାରୁ ଝୁଣେ ପ୍ରାଚୀନ ଭାବେ
ଆଶାଯେ, ଆଗତୁକ ଭାବେ ଆଶାଯେ ଏବଂ ନତୁନ ଭ୍ରମ୍ଭ ଭାବେ ଆଶାଯେ ।
ବାହିନୀ ଭକ୍ତାଙ୍କାରେ ତ୍ୟାମରା ଉତ୍ସାର୍ଥ ବିଚାରୁ ପ୍ରଥମତ ତିରଟି ଜ୍ଞାନ
ଭାଗ କରିବା ପାଇଁ - ୧) ମୌଳିକ ବା ନିଜୟ
୨) ଆଗତୁକ ବା କୃତ୍ସମ
୩) ନୟଗର୍ଭିତ ।

A) ମୌଳିକ ଭକ୍ତି : ଧେମର ଭକ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ଭାବୀଯ ଆର୍ଥଭାଷା (ବୈଦିକ ୩
ଅଂକ୍ରତ) ଥେବେ ଉତ୍ସାର୍ଥିକାରୁ ମୂଳେ ବାହିନୀ ଏମେଛେ ତାଦେର ସମେ
ମୌଳିକ ଭକ୍ତି :

ଆବାରୁ କିମ୍ବା ୨୫ ଧେମର ଭକ୍ତକେ ଝୁଲୁତରୁ ଆର୍ଥପୂର୍ବ ଅଂକ୍ର
ଭାଗ କରା ଥାଏ ନା ତାରୀ ମୌଳିକ ଭକ୍ତି : ଝୁଲୁତାଙ୍କ ଗୋଲାଥୋଡ଼ା ଏହାତେ
ପ୍ରାଚୀନ ଭାବୀଯ ଆର୍ଥ ଥେବେ ତ୍ୟାମତ ଭକ୍ତାଙ୍କିକେ ବନାତେ ପାଇଁ ଉତ୍ସାର୍ଥିର
ନୟ ନିଜୟ ଭକ୍ତି । ଇହା ୩ ଭାଗେ ବିଭିନ୍ନ :

a) ତ୍ୟାମତ : ଏହି ଅବ ଭକ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ଭାବୀଯ ଆର୍ଥ (ବୈଦିକ/ଅଂକ୍ର
ଥେବେ ଅରାତ୍ମିକ ବାହିନୀ ଭକ୍ତାଙ୍କରେ ଏମେଛେ ତାଦେର ସମେ ତ୍ୟାମତ
ଭକ୍ତି । ଧେମନ : ଜଳ, ସାଧୁ, ଜୀବନ, ମୃତ୍ୟୁ, ନାରୀ, ପୁରୁଷ, ଶିଖ, ଶୂରୁ
ଇତ୍ୟାଦି । ଏହି ତ୍ୟାମତ ଭକ୍ତାଙ୍କିକେ ଆବାରୁ ଦୁଇ ଜ୍ଞାନିତ୍ତ ଭାଗ
କରା ହୁଏ । ଧେମନ -

b) ଅତ୍ୟାନ୍ତ ତ୍ୟାମତ : ଏହି ଅବ ତ୍ୟାମତ ଭକ୍ତ
ବୈଦିକ ୩ ଅଂକ୍ରତ ଆହିତେ ପାଇୟା ଥାଏ ନା ଏବଂ ଅଂକ୍ରତ ବ୍ୟାକରଣ
ମୀଳି ନାହିଁ (ମୌଳିକ ଅଂକ୍ରତ ପ୍ରାଚନିତ ଛିଲ) ଡଃ ମୁକୁମାର ମେନ ତାଦେ
ଅମିଳି ତ୍ୟାମତ ସମେ । ଧେମନ - ଧର୍ମ, ଚଳ, କୃଧାନ୍ତ ।

c) ମୀଳି ତ୍ୟାମତ : ଏହି ଅବ ତ୍ୟାମତ ଭକ୍ତ
ବୈଦିକ ୩ ଅଂକ୍ରତ ଆହିତେ ପାଇୟା ଥାଏ ଏବଂ ଅଂକ୍ରତ ବ୍ୟାକରଣ-
ମୀଳି ତାଦେର ସମେ ମୀଳି ତ୍ୟାମତ । ଧେମନ -

ଧର୍ମ, ଧୂର୍ଧ, ନାନ୍ଦ, ମିଶ୍ର ।

বাংলা শব্দভাষ্টু (Vocabulary)

